

В. В. Вітюк,
кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з наукової роботи ВІППО

Наукова діяльність ВІППО в умовах інноваційного розвитку регіональної післядипломної педагогічної освіти

Висвітлено аспекти наукової діяльності інституту в умовах інноваційного розвитку післядипломної педагогічної освіти. Увага акцентується на важливості наукової роботи як засобу професійного розвитку педагогів.

Ключові слова: андрагогіка, інноваційний підхід, наукова діяльність, неперервна освіта, підвищення кваліфікації, післядипломна освіта, професійний розвиток.

Vitiuk V. V. Scientific Activity of the Institute in Conditions of Innovative Development of Regional Postgraduate Pedagogical Education.

The aspects of scientific activity of the Institute in conditions of innovative development of postgraduate pedagogical education are covered. The attention is

focused on importance of scientific work as means of professional development of teachers.

Key words: andragogics, innovative approach, scientific activity, continuous education, advanced training, postgraduate education, professional development.

Постановка проблеми. Інноваційний розвиток освіти України актуалізує проблему якісного оновлення післядипломної освіти та її найважливішої складової – підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Як відомо, від ефективної діяльності цього процесу, професійної компетентності педагогічних працівників залежить загальний рівень розвитку молодого покоління держави, зростання його економічного і соціального статусу. В центрі уваги неперервної освіти є сама людина, особистість, бажання і здібності, всебічному розвитку яких приділяється основна увага. Наукова діяльність у цих умовах набирає особливого значення й актуальності, адже здійснення відповідних досліджень допомагає вдосконалювати регіональну систему післядипломної педагогічної освіти, наближати її до рівня найкращих світових стандартів.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання неперервної освіти знайшли відображення в наукових дослідженнях Г. В. Єльнікової, Б. М. Жебровського, Л. І. Даниленко, І. П. Жерносека, І. А. Зязюна, Н. І. Клокар, В. І. Маслова, В. В. Олійника, Н. М. Островерхової, Н. Г. Протасової, Т. М. Сорочан, П. В. Худоминського та ін. Проте питання інноваційного розвитку регіональної післядипломної педагогічної освіти досліджені ще недостатньо.

Навчання педагогічних працівників потребує пошуку механізмів реалізації головної мети післядипломної освіти, яку сформульовано як професійний розвиток дорослої професійної особистості. Сучасні вітчизняні та зарубіжні вчені (С. Г. Вершловський, М. Г. Громкова, С. І. Змєєв, Л. Я. Набока, О. М. Пехота, Н. Г. Протасова, В. І. Пуцов та ін.) розглядають андрагогіку як науку про освіту дорослих, яка навчає людину з базовою освітою швидко адаптуватися до всіх суспільних перетворень, змін на ринку праці та освітніх трансформацій, сприяє її професійному зростанню у процесі підвищення кваліфікації, забезпечує різні шляхи самовдосконалення й самоосвіти фахівця, керує виховними процесами, що впливають на рівень її загальної та професійної культури.

Мета статті полягає у дослідженні ефективних аспектів наукової діяльності інституту в умовах інноваційного розвитку регіональної післядипломної педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу. Розвиток освіти вимагає створення системи неперервної освіти, яка здатна забезпечити нові сприятливі умови для масової соціальної і професійної мобільності суспільства. Саме Інститут післядипломної освіти допомагає систематично

3 ювілеєм!

поповнювати й оновлювати знання, уміння з урахуванням новітніх досягнень і перспектив розвитку науки. Необхідність удосконалення ефективності системи післядипломної педагогічної освіти зумовлена сучасними підходами до розвитку галузі та надзвичайно важливими завданнями, які нею вирішуються. Інформатизація суспільства, швидка зміна технологій зумовлюють необхідність оновлення системи неперервної освіти педагогів. Саме тому діяльність усіх служб інституту орієнтовано на повноцінне підвищення статусу педагога відповідно до потреб і вимог сучасних тенденцій розвитку освіти в Україні. Адже українське суспільство має перетворитися на таке, що постійно вчиться, динамічно нагромаджує й ефективно використовує нові знання. Виконання цього завдання покликана забезпечити саме система післядипломної педагогічної освіти як одна з провідних ланок освітньої галузі. Основним завданням, над яким працює інститут, є наукове і методичне забезпечення системи післядипломної освіти Волині, підвищення кваліфікації керівних кадрів та педагогічних працівників.

Метою процесу підвищення кваліфікації в нових умовах є розвиток педагога як особистості, яка характеризується високим рівнем професіоналізму, інноваційним стилем науково-педагогічного мислення та готовністю до прийняття творчих рішень, потребою в постійному самовдосконаленні й самокорекції професійної діяльності.

Волинський ІППО спрямовує процес підвищення кваліфікації педагогів на розширення інтелектуальної обізнаності, оновлення і суттєве доповнення отриманих психолого-педагогічних знань, вивчення нових технологій організації педагогічного процесу, узагальнення і впровадження перспективного досвіду.

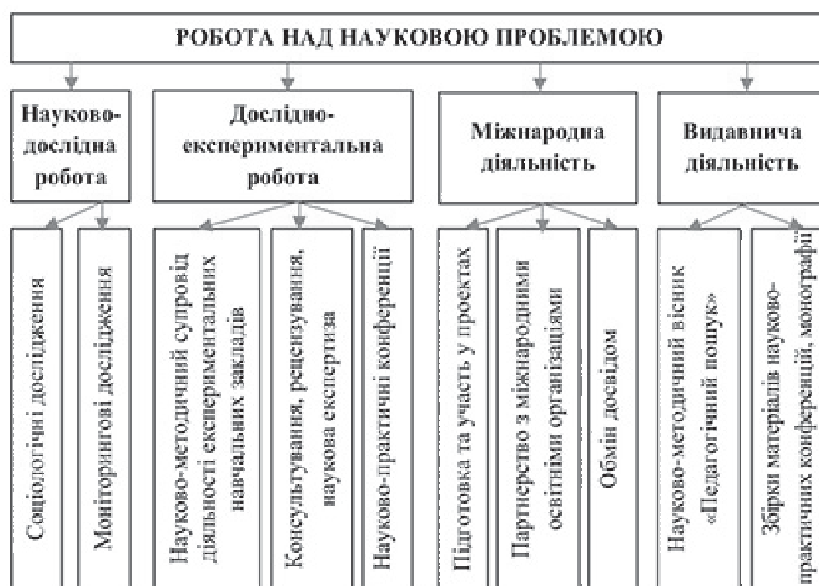
Наукова робота є важливим напрямом діяльності інституту та будується за принципом інтеграції науки й освіти. Наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань. Як відомо, наукова робота нарівні з навчальним та виховним процесами є невід'ємною складовою частиною будь-якого навчального закладу. Відповідно до визначених пріоритетів виділено й реалізуються основні завдання у сфері наукової діяльності інституту:

- організація та проведення наукових досліджень, спрямованих на реалізацію пріоритетних напрямів розвитку науки, освіти і технологій у сфері післядипломної педагогічної освіти;
- проведення науково-дослідної і дослідно-експериментальної роботи, спрямованої на інноваційний розвиток регіональної системи освіти;

- проведення наукової експертизи результатів інноваційної діяльності педагогів;
- підготовка наукових праць (монографій, підручників, дисертацій, статей та інших наукових робіт);
- організація та проведення науково-практичних конференцій, семінарів, виставок, форумів тощо;
- співпраця із вищими навчальними закладами, освітніми установами, громадськими організаціями в межах України;
- співпраця з міжнародними фондами, науковими центрами, навчальними закладами, освітніми установами та громадськими організаціями.

Основними напрямками наукових досліджень Волинського ІППО є питання освіти дорослих, професійного розвитку педагогів, формування інноваційного освітнього середовища, впровадження інноваційних технологій тощо.

Тематику наукових досліджень Волинського ІППО розроблено на основі вивчення запитів і потреб педагогічних кадрів регіону з урахуванням основних напрямів розвитку освіти для забезпечення науково-методичного супроводу функціонування регіональної освітньої системи, створення умов для професійного розвитку й самореалізації педагогів, упровадження в практику навчальних закладів області нових освітніх технологій, забезпечення рівного доступу до якісної освіти.

Рисунок 1. Наукова діяльність Волинського ІППО

Наукову роботу інститут реалізує шляхом організації масових, групових та індивідуальних форм роботи з педагогами:

- науково-практичні конференції;
- педагогічні читання;
- круглі столи;
- вебінари;
- скайп-конференції;
- індивідуальні та групові консультації тощо.

В умовах реформування освіти головні завдання наукової діяльності інституту залишаються традиційно спрямованими на одержання нових наукових знань та створення і впровадження наукових досліджень, матеріалів, технологій у навчально-виховний процес освітніх закладів області.

Науково-дослідна тема, над якою працюють працівники інституту, – «Професійний розвиток педагогів в умовах освітнього середовища післядипломної освіти». Проект передбачає: формування основних засад інноваційного розвитку регіональної системи післядипломної педагогічної освіти; побудову моделі професійного розвитку підвищення кваліфікації педагогічних працівників в умовах курсової підготовки та в міжатакційний період.

Реалізація проекту передбачає впровадження моделі професійного розвитку педагогів, актуальність якої полягає в оновленні змісту та технологій професійного розвитку педагогів у післядипломній освіті, врахуванні положень Державних стандартів, диференціації навчання на різних ступенях загальної середньої освіти, змісту виховання в Україні як системи загальнокультурних і національних цінностей тощо.

Метою наукової діяльності кафедр інституту в сучасних умовах є, з одного боку, продукування найновіших наукових знань для оновлення змісту навчання, а з іншого – упровадження в навчальний процес науково орієнтованих методів пізнання, технологій навчання та створення умов для реалізації творчих здібностей усіма учасниками навчального процесу.

Наукова діяльність викладачів кафедри менеджменту освіти здійснюється за кафедральною темою «Формування професійної культури керівника навчального закладу в сучасному освітньому середовищі». Метою дослідження є розробка теоретико-методичних підходів до формування професійної культури керівника сучасного навчального закладу та укладання методичних рекомендацій.

Наукова діяльність викладачів кафедри педагогіки і психології здійснюється за темою «Підвищення рівня професіоналізму педагогів в умовах інноваційного розвитку освіти». Проект передбачає оновлення змісту навчання педагогічних працівників в умовах курсової підготовки та в міжатакційний період на основі використання новітніх досягнень педагогічної і психологічної наук, сучасних освітніх технологій з метою підвищення рівня професіоналізму в регіональній системі післядипломної педагогічної освіти.

Наукова проблема кафедри теорії та методик викладання шкільних предметів: «Розвиток фахової компетентності педагогів у контексті модернізації змісту освіти». Проект передбачає науково-теоретичне дослідження шляхів удосконалення й оновлення змісту підготовки фахівців на основі компетентнісного підходу та впровадження в освітнє середовище післядипломної педагогічної освіти інноваційних технологій.

Подальше вдосконалення наукової роботи передбачає: знаходження найбільш ефективних засобів і шляхів розвитку фахової компетентності

педагогів; підвищення якості навчання педагогів на засадах інтеграції та сучасної науки; створення інформаційних і дидактичних матеріалів на електронних носіях для забезпечення курсової, міжкурсової та дистанційної освіти.

Кафедри співпрацюють з районними (міськими) методичними кабінетами в організації та проведенні науково-практичних конференцій, проблемних семінарів, педагогічних читань, роботи творчих груп, занять школи молодого педагога тощо.

У контексті загальноінститутської науково-дослідної теми організовано роботу над реалізацією наукових тем кафедр, лабораторій, відділів, центрів, а також науково-педагогічних і педагогічних працівників інституту. Наукова діяльність структурних підрозділів інституту полягає у науковому керівництві та науковому консультуванні дослідно-експериментальної роботи, реалізації інноваційних проектів і програм.

Науково-видавничу діяльність інституту спрямовано на систематизацію наукових досліджень через публікації монографій, статей у фахових виданнях, збірниках науково-практичних конференцій тощо. Результати досліджень працівники інституту оприлюднюють у наукових та науково-методичних публікаціях.

У наших планах – посилення наукового потенціалу ВІППО шляхом підготовки науковців з числа науково-педагогічних і педагогічних працівників. Наукова діяльність має широкий діапазон. Це не тільки одержання знань, але і їх використання, застосування, передача. Тобто до наукової діяльності відноситься фундаментальне і прикладне дослідження, проектування, експериментування, технологія і т. ін. Оскільки наукова діяльність спрямована на пошуки нового, найважливішим внутрішнім фактором її розвитку є конкурентоспроможність, а зовнішнім вираженням змагальності виступає прагнення до визнання. Разом з тим, для наукової діяльності характерний і внутрішній опір інноваціям.

Готовність педагога до інноваційної діяльності визначають за такими показниками:

- 1) усвідомлення потреби запровадження педагогічних інновацій у власній практиці;
- 2) інформованість про новітні педагогічні технології, знання новаторських методик роботи;
- 3) зорієнтованість на створення власних творчих завдань, методик, спрямованість на експериментальну діяльність;
- 4) готовність до подолання труднощів, пов'язаних зі змістом та організацією інноваційної діяльності;
- 5) володіння практичними навичками освоєння педагогічних інновацій та розроблення нових.

Ці показники виявляють себе не ізольовано, а в різноманітних поєднаннях і взаємозв'язках. Зокрема, потреба у нововведеннях активізує інтерес до найсвіжіших знань у конкретній галузі, а успішність власної педагогічної інноваційної діяльності допомагає долати труднощі, шукати нові способи діяльності, відстоювати новаторські підходи у взаємодії з тими, хто їх не сприймає.

Своєчасне, об'єктивне з'ясування рівня сформованої готовності конкретного педагога до інноваційної діяльності дає змогу спланувати роботу щодо розвитку його інноваційного потенціалу, який є важливим компонентом структурних професійних якостей.

Інноваційною освітньою діяльністю в системі освіти є діяльність, що спрямована на розроблення й використання у сфері освіти результатів наукових досліджень та розробок. Поняття «інноваційна діяльність» іноді змінюють на «експериментальна», що пояснюється розумінням експериментальної діяльності як складової інноваційної, коли експериментально перевіряється ефективність та можливість застосування інновацій у системі освіти. Зміст дослідно-експериментальної роботи включає інноваційну діяльність, сутність якої полягає в оновленні навчально-виховного процесу, внесенні нових розробок у традиційну систему. При цьому важливо, що суб'єктом, носієм інноваційного процесу виступають учителі, учні, батьки. **Результатами дослідно-експериментальної роботи є:** створення інноваційного освітнього середовища; розробка інноваційних освітніх моделей; розробка авторських програм, методичних посібників; створення сприятливого психологічного клімату в педагогічних колективах; орієнтація навчання на результат і набуття учнями ключових життєвих компетентностей.

Результатом упровадження освітніх інновацій є: оновлення змісту освіти; докорінне переосмислення технологій навчання і виховання; створення умов для реалізації особистості; оновлення складових педагогічного процесу: мети, змісту, методів і засобів діяльності; вміння вибудувати концептуальні засади педагогічних нововведень, які включають діагностику, прогнозування, корекцію і рефлексію інноваційних дій; створення нової системи управління навчальним закладом; зміна організаційної структури навчального закладу (реорганізація системи методичної роботи); підвищення рівня кваліфікації педагогів; створення атмосфери творчості та емоційного комфорту.

Інноваційний підхід сприяє оновленню науково-методичної роботи у навчальному закладі. Метою науково-методичної роботи є підвищення професійної компетентності й методичної майстерності педагогів.

Вона спонукає кожного вдосконалювати свій фаховий рівень; сприяє взаємному збагаченню членів освітянського колективу педагогічними знахідками; забезпечує підтримання у колективі духу творчості, прагнення до пошуку.

Ще одним напрямом наукової роботи Волинського ІППО є прикладні **соціологічні дослідження**, що проводяться лабораторією соціологічних досліджень та розвитку освіти, спрямовані на вивчення потреб, запитів, інтересів і настроїв різних груп педагогів, учнів та їх батьків. Щорічно проводиться соціологічний моніторинг «Випускник», вивчаються різноманітні аспекти функціонування регіональної системи післядипломної педагогічної освіти, громадська думка педагогів щодо актуальних проблем розвитку освіти, якості надання освітніх послуг у ЗНЗ різних типів у містах та районах області тощо.

Так, дослідження «Інформаційна культура суб'єктів навчально-виховного процесу» показало, що педагоги оцінюють себе як носіїв інформаційної культури, виявило готовність педагогів та учнів до використання інформаційних технологій у навчально-виховному процесі, самостійній навчальній діяльності. Вільний доступ до комп'ютера мають у школі 88,6 % міських та 87,2 % сільських педагогів; удома – 95,9 % респондентів, що проживають у містах, та 93 % тих, хто проживає у селах області. Цей же показник щодо учнів становить: міські школярі – 74,7 % респондентів, сільські – 55,3 % мають вільний доступ до комп'ютера у школі; вдома користуються ним 97 % міських школярів та 75,5 % сільських. Кожен другий опитаний учитель використовує соціальні мережі, скайп, електронну пошту для спілкування; приблизно кожен третій – для виконання науково-дослідної роботи, налагодження взаємодії з педагогами-новаторами; 13,5 % респондентів мають досвід дистанційної освіти, 11,5 % використовують інтернет для участі у мережних комунікаційних проєктах.

У навчально-виховному процесі педагоги використовують такі елементи ІКТ як презентації (87,6 %), електронні посібники (60,7 %), діагностика знань учнів (32,7 %) тощо. Вчителі залучають учнів до участі у телекомунікаційних проєктах, інтернет-олімпіадах (15,7 %).

Які елементи ІКТ Ви використовуєте у навчально-виховному процесі?

Рисунок 2. Використання елементів ІКТ у навчально-виховному процесі

Чинником, що стимулює до навчання, розвитку та саморозвитку педагогів, опитані респонденти називають новизну діяльності в контексті запровадження інноваційних технологій навчання та виховання і можливість експериментування: це важливо для 44,1 % опитаних міських вчителів та 38,7 % – сільських.

Результати досліджень стають основою публікацій, матеріали яких використовуються науковими працівниками, аспірантами, методистами системи післядипломної освіти.

Професійному розвитку педагогів, удосконаленню їхньої професійної компетентності сприяє участь у різноманітних **міжнародних проектах**, співпраця з міжнародними фондами, науковими центрами, навчальними закладами тощо. Міжнародну діяльність орієнтовано на: поєднання потреб європейського суспільства та особливостей вітчизняної культури; оновлення якості освіти відповідно до потреб відкритого європейського суспільства; формування готовності педагогів до міжкультурної взаємодії; активізація шкільних програм щодо співпраці із закордонними партнерами; підвищення кваліфікації педагогів в умовах світового освітнього простору; забезпечення умов для стажування, наукового співробітництва відповідно до вимог інноваційного розвитку освіти; підготовка науково-методичної бази (монографій, підручників, посібників, наукових статей, методичних рекомендацій).

Отже, інноваційний розвиток системи післядипломної освіти зумовлює удосконалення моделі підготовки педагогів, яка є ефективною за таких умов:

- використання інноваційних технологій та форм навчання дорослих, що сприятиме підвищенню якості навчального процесу;
- застосування педагогічного проектування як чинника саморозвитку й самоосвіти особистості;
- приведення її у відповідність до запитів освітян регіону та стратегії розвитку освіти.

Високий рівень якісної теоретико-методичної підготовки педагогічних працівників у системі післядипломної освіти великою мірою залежить від науково обґрунтованих підходів до навчання дорослої людини. Неперервне підвищення кваліфікації педагогів є цілеспрямованим, спеціально організованим процесом систематичного оновлення професійної компетентності працівників освіти, зумовленого динамікою розвитку суспільства, освіти та потребами, що впливають із особистого досвіду і специфіки діяльності педагога. Визначення та осмислення сутності післядипломної педагогічної освіти у процесі підвищення кваліфікації, її місце у системі неперервної освіти дають можливість усвідомити природу процесів, що в ній відбуваються, зрозуміти важливість цілей та завдань, рушійних сил та закономірностей, особливостей навчання дорослої людини, що у свою чергу приводить до удосконалення цього процесу.

Висновки. Наукова та науково-дослідна діяльність є невід'ємною складовою діяльності Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти. Адже здійснення фундаментальних і прикладних досліджень з пріоритетних напрямів сучасної науки у тісному зв'язку з професійною підготовкою висококваліфікованих фахівців, наукових та науково-педагогічних кадрів, удосконалення системи навчання дорослої людини, широке використання інтелектуального потенціалу інституту, підвищення творчого потенціалу педагогів області забезпечує розвиток післядипломної педагогічної освіти регіону.

Післядипломна педагогічна освіта працює над удосконаленням форм підвищення кваліфікації педагогів зокрема і модернізацією змісту своєї діяльності загалом. Сьогодення вимагає, щоб ця діяльність будувалась на принципах науковості, інноваційності, неперервності та гнучкості, спонукала кожного педагога до самовдосконалення та саморозвитку.

Література

1. Андрагогічні проблеми у підготовці викладачів для системи післядипломної освіти / О. М. Пехота, В. І. Пуцов, Л. Я. Набока, А. М. Старева. – К. : [б. в.], 2006. – 96 с.
2. Маслов В. І. Моделювання педагогічних систем: сутність та технологія / В. І. Маслов // Післядипломна освіта в Україні. – 2013. – № 1. – С. 15–19.
3. Олійник В. В. Тенденції розвитку післядипломної педагогічної освіти в умовах трансформації суспільства / В. В. Олійник // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2013. – № 1. – С. 56–66.
4. Пуцов В. Вчити дорослих по-дорослому // Післядипломна освіта в Україні. – 2011. – № 2. – С. 49–51.
5. Чернишова Є. На шляху модернізації післядипломної педагогічної освіти / Є. Чернишова // Освіта України. – 2010. – № 53–54.